

Taistelu RUK:n harjoitusalueista

Maanmittari omalla sarallaan

Erilaiset maa- ja kiinteistöasiat ovat miltei aina osoittautuneet Suomessa poikkeuksellisen vaikeiksi. Maanomistusoikeus on vanhastaan ollut meillä tavallaan pyhä asia, minkä olin siviilivirassani joutunut kokemaan. Erilaisissa vuokra-alueiden, vesijättöjen ym. alueiden lunastustoimituksissa olin kantapään kautta oppinut tajuamaan, miten vaikeaa suomalaisen talonpojan ja muidenkin maanomistajien on luopua maaomaisuudesta, etenkin jos se on perintönä kulkenut polvesta polveen. Erityisesti pakkotoimet ovat poikkeuksellisen herkkiä sytykkeitä, ja maanjakolaitoksen historiassa on yllättävän tuoreitakin esimerkkejä siitä, miten vähän jopa ihmishenki joskus maariidassa painaa. Toisaalta olin oppinut pitämään niistä haasteista, joita tällaiset maanmittaus- ja lunastustoimet merkitsivät. Ne vaativat paitsi teknistä ja juridista tietoa myös taitoa tulla toimeen niiden ihmisten kanssa, joita asiat läheisesti koskettivat.

Kun siis ministeriksi tultuani totesin, että vuosien mittaan monet puolustusministeriön kannalta tärkeät maa-asiat olivat siirtyneet ja siirtyneet, näin siinä tehtävän, johon minun oli syytä tarttua jo koulutukseni ja kokemukseni takia.

Jo virkaurani alkuvaiheissa olin saanut tuntumaa puolustusvoimien maanhankinta-asioihin, kun 1953 sain nimityksen varamieheksi Vaasan maanjako-oikeuteen käsiteltäessä pakkolunastuksia puolustustarkoitukseen. Varajäsenyys vaihtui varsinaiseksi jäsenyydeksi 1975 ja jatkui vuoden 1991 loppuun.

Omat kokemukseni toimimisesta tuomarintehtävässä maaomikeudessa (nimi muutettiin maaomikeudeksi maanmittauslaitoksen uudelleen organisoimisen yhteydessä 1972) ajoittuvat eduskuntavuosiensa edeltäneeseen aikaan, jolloin näitä pakkolunastuksia puolustustarkoituksiin oli enemmän. Ehkä tällaisesta kehityksestä johtuikin se, että ns. maapakettiesityksen yhteydessä (ehdotus mm. laiksi kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta) hallitus esitti kumottavaksi pakkolunastuksista puolustusvoimien tarkoituksiin 1944 annetun lain. Puolustusministeriössä tällainen ehdotus koettiin ministeriön maapoliittisten mahdollisuuksien heikentämisenä, minkä vuoksi esitinkin laki- ja talousvaliokunnassa sen poistamista 1977. Tähän yhtyi koko valiokunta ja myöhemmin myös koko eduskunta.

Tästä taustasta käsin ryhdyin tarkastelemaan puolustusministeriön odottamassa olevia maanhankinta-asioita. Suurimmiksi ja vaikeimmiksi näyttäytyivät heti alkuunsa nykyajan vaatimuksia vastaavan reserviupseerikoulun tarpeet .

Lähtökohtatilanne

Niin pääesikunnassa kuin puolustusministeriössä oli jo pitkään ennen ministeriksi tuloani oltu huolissaan RUK:n harjoitusalueista. Käytössä olleet harjoitusalueet olivat käyneet ahtaiksi, ja jatkuvasti oli tehtävä erilaisia selvityksiä yksityisille maanomistajille aiheutetuista vahingoista ja haitoista. Heti ensimmäisenä ministerivuotenani paineet alkoivat tulla miltei ylivoimaisiksi. Hyvät suhteet yksityisten maanomistajien ja puolustusvoimien

välillä tulehtuivat, ja ympäristön asukkaiden vanhastaan myönteinen asenne puolustusvoimia kohtaan oli vaarassa muuttua.

Jo rintamalla olin oppinut ymmärtämään, miten tärkeä osa reserviupseereilla on Suomen taistelevassa armeijassa. Vuodet joukkueenjohtajana etulinjassa pitivät siitä huolen. Armeijamme mahdollisuudet menestyä sodassa olivat nähdäkseni varsin vahvasti nuorten upseerien, enimmäkseen reserviupseerien varassa, sen olin itsekkin saanut kokea niin hyökkäys- kuin puolustusvaiheidenkin aikana. Tappiot nimenomaan nuorten upseerien osalta olivat myös suurimmat, millä en suinkaan tarkoita sitä, että he olisivat välttämättä olleet muita parempia sotilaita. Ennen muuta oli kyse siitä hierarkisesta järjestelmästä, joka puolustusvoimissa on välttämätön ja joka sitten jakaa sotilaat erilaisiin vastuuryhmiin.

Näistä lähtökohdista jouduin tarkastelemaan myös RUK:n harjoitusaluekysymystä. Mielestäni oli suuri epäkohta, kun ehkä tärkeimmän reserviläisryhmän kouluttamiseksi oli tarjolla ehkä huonoimmat harjoitteluolosuhteet. Pelkät perinteet eivät riitä mahdollisesti taisteluihinkin joutuvan armeijan reserviupseerien kouluttamiseen.

Itse olin saanut reserviupseerikoulutuksen 19-vuotiaana nuorukaisena Niinialossa, jossa maastoa riitti ja josta valmistui varmasti kelpollisia rintamaupseereita. Ehkä tälläkin oli merkityksensä, kun ryhdyin tarkastelemaan asiaa. En ollut lukkiutunut vain Haminaan sillä tavoin kuin kenties monet minua nuoremmat ja Haminassa koulunsa käyneet upseerit olivat, myös puolustushallinnon piirissä.

Siitä olin kuitenkin alusta lähtien vakuuttunut, että Hamina on erinomaisen sopiva paikka reserviupseerien kouluttamiseen, jos sinne saataisiin edes jotenkin siedettävät olosuhteet kouluttamista varten. Tämä oli lähtökohtani, kun RUK:n harjoitusaluekysymyksiä ryhdyttiin selvittämään.

Tilanne kuumenee

Aivan helppo tehtävä ei pääesikunnallekaan ollut valmistella harjoitusalueasiaa, vaikka se luonnostaan sille lankesikin. Valmisteluvaihe oli sikäläkin hankala, että pitkään jatkui epätietoisuus siitä, minne harjoitusalueita lopullisesti suunniteltiin. Haminan ympäristössä oli sen vuoksi vastustajia paljon enemmän, kuin mitä suunnitelma toteutuessaan edellytti.

Ensimmäinen suuri lähetystö, joka kävi luonani, oli koottu Miehikkälän ja Virolahden kuntien edustajista täydennettynä mm. Kymenlaakson tuottajaliiton edustajalla. Jo tämän lähetystön tapaaminen paljasti ne vaikeudet, joita oli odotettavissa. Lähetystön vierailu tapahtui 23.11.1983, ja se omalta osaltaan vauhditti harjoitusaluekysymyksen selvittelyä. Lähetystöä johti agronomi Eero Lahti Miehikkälästä.

Käyty keskustelu osoitti, että Haminan harjoitusalueen vastustajat olivat keskenään erimielisiä. Tämä lähetystö vastusti harjoitusalueen perustamista Vallanjärven-Nopalan alueelle ja suositti joko entistä käytäntöä tai alueen lunastamista Enso-Gutzeitilta Miehikkälästä. Kannoissaan lähetystö oli varsin tiukka.

Kiinteämpää pohjaa harjoitusalueasiaan tuli, kun puolustusministeriön kiinteistötoimistolle saatiin pääesikunnan huolto-osaston kiinteistötoimiston ehdotus 16.1.1984. Kenraalimajuri Kantolan ja eversti Lampikosken allekirjoittamassa kirjelmässä todettiin tarkastelussa olleen

mukana seuraavat vaihtoehdot: Vallanjärvi, Lylykangas, Juurikorpi, Venäinkallio, Muhikko (Enso-Gutzeitin alue), Valkjärven kehittäminen ja Mustamaa. Vaihtoehtojen alkukäsittelyn jälkeen jäljelle olivat jääneet käyttökelpoisimpina Vallanjärven ja Lylykankaan alueet, joille oli 4.11.1983 tehty maastotiedustelu käyttäen apuna mm. helikopteria.

Kirjelmän mukaan pääesikunnan koulutusosasto piti vaihtoehtoista toiminnallisesti parhaana Lylykankaan aluetta, ja puolustusministeriölle esitettiin, että Haminan varuskunnan joukkojen harjoitusaluehanketta jatkettaisiin Lylykankaan alueen pohjalta. Yhtenäisen harjoitusalueen minimikoon tulisi olla noin 1500 hehtaaria. Tällainen alue tekisi mahdolliseksi varomääräysten rajaamissa puitteissa linnoittamis- ja tienrakentamiskoulutuksen, räjäytyskoulutuksen, maastoajokoulutuksen moottoriajoneuvoilla, harjoitusten elävöittämisen panssarivaunuin, ammunnat harjoituskranaateilla sekä valmistavat taisteluumunnat.

Pääesikunnasta tullut kannanotto selkiytti tilannetta. Ministeriön oli tästä eteenpäin helpompi toimia, vaikka moni asia jäi yhä avoimeksi. Myös puolustusministeriössä tehdyt selvitykset tukivat pääesikunnan näkemystä, joka kuitenkin hämmensi tilannetta Haminassa ja sen ympäristössä. Siellä ilmeisesti monet olivat aistineet Vallanjärven alueen olevan etusijalla. Ja kovin inhimillistä oli, kun Lylykankaan suunnalla oltiin jokseenkin varmoja, että Vallanjärven lähetystö ja alueen maanomistajien valtaisa vastustus olivat vaikuttaneet pääesikunnan ja puolustusministeriön kantoihin ja näkemyksiin, mikä tietenkään ei pitänyt lainkaan paikkaansa. Nyt tämä tietyllä tavalla uusi - tai ainakin uutena koettu - tilanne hämmensi asioitten kulkua.

Myös minulle tilanne oli yllättävä. Olin tehnyt suuria maanmittaustoimituksia, mm. suuria uusjakoja, joissa maanomistajien oikeuksiin on pakko puuttua ja tiloja on järjesteltävä hyvinkin väkevin ottein. Näistä vaikeista tilanteista olin oppinut selviytymään, etenkin kun yhteiskunnan vahinkoja ja menetyksiä korvaavat toimet ja panokset ovat aina olleet tämääntapaisissa pakkoratkaisuissa suhteellisen hyvät. Siksi olinkin melkoisen yllättynyt siitä vastaanotosta ja vastustuksesta, jonka nämä puolustusvoimain kannalta poikkeuksellisen tärkeät maapoliittiset toimet Haminan seudulla aiheuttivat. Ikävän sivumaun toi kaikkeen lisäksi se, että tiedotusvälineet suhtautuivat Haminan harjoitusaluehankkeisiin hämmästyttävän kielteisesti ja yksipuolisesti.

Eräänlainen huipentuma oli TV-keskustelu yleisradiossa. Se nauhoitettiin 28.3.1984, ja toimittajana oli Pekka Oksala. Puolustusministeriötä edusti lisäksi hallitusneuvos Pentti Heikkilä, ja pääesikunnasta oli mukana vara-amiraali Jan Klenberg. Lisäksi paikalla oli joukko Haminan seudun (Vehkalahden) edustajia.

Tuskin olisi voitu tehdä ja lähettää yksipuolisempaa ja räväkämpää ohjelmaa. Vehkalahtelaisista tehtiin marttyyreja, joita puolustusvoimat ja puolustusministeri joukkoineen olivat ajamassa kodeistaan ja kotiseudultaan. Sodan ajalta oli löydetty kuvia ja filmejä, joissa täyteen lastatut hevospelit ja karjankuljettajat lehmineen vaelsivat sotaa pakoon kohti länttä. Ne viimeistään tekivät katsojille selväksi, mistä nyt oli kysymys: Haminan suunniteltu harjoitusalue ei jättäisi siviiliväestölle enää elintilaa eikä elämisen mahdollisuuksia!

Monta kertaa on joutunut kysymään, ketä ja mitä moinen viestintä palveli. Toki meillä itse kullakin oli tiedossa - kuuluinhan minäkin siihen aikaan Yleisradion hallintoneuvostoon -